

בס"ד. יום ד', כ"ה אלול*, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

[לאחרי שכ"ק אדמו"ר שליט"א סיים לדבר — שאלו הסטודנטים כו"כ שאלות, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה עליהן, כדלקמן]:

שאלה: האם מתכונת לימוד התורה של ילדות שווה לזו של ילדים? האם ליובאוויטש מציעה בתי-ספר ללימוד ברמה גבוהה, כמו לימוד גמרא, לבנות?

מענה: לא. בנים מחוייבים בלימוד גמרא, אבל לא בנות. וטעם הדבר — לא משום שחסרים להן הכשרונות להתעלות למדריגה זו של ידיעה, אלא משום שהקב"ה זיכה אותן באחריות חשובה ונעלית יותר, ולכן פטורות הן מתפקיד זה של לימוד התורה. תפקיד וחוב נעלה יותר זה הוא הכנת דור העתיד, חינוך בנינו ובנותינו הצעירים ברוח היהדות האמיתית. האם היא שעלי' הטילה התורה למלא אחריות חשובה ביותר. זו וכדי לאפשר להן לעסוק בכך — פטורות הן מחובת לימוד התורה.

שאלה: מה משמעותה של "ברכה" שרבי מברך?

מענה: נתינת וקבלת ברכה קיימות מזמן אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, ומאז ה' הדבר נהוג בכל הזמנים.

פירושה של ברכה הוא — בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר' — הברכה היא כדוגמת המטר ("גשמי ברכה"): הגשם יכול לפעול פעולתו ולהיות לתועלת רק אם קודמים לו חרישת ועיבוד האדמה, זריעת הזרעים והכנת האדמה לצמיחה; אבל גשם שיירד על אדמה שלא נחרשה ולא עובדה — לא זו בלבד שלא יפעל פעולתו והזרע יתקשה לצמוח, אלא עוד זאת, שעלול הוא לגרום נזק.

והן הן הדברים בנוגע לענין הברכה: תחילה יש לחרוש ולעבד את הגוף (מעשיו ורצונותיו של הגוף), ורק לאחר"ז תהי' הברכה לתועלת, ותסייע למתברך להתעלות למדריגה נעלית יותר.

יחד עם זאת, אם אדם נמצא במצב של חוסר הכרה ("קאָמאַ"),

(* המשך ה"יחידות" דלעיל ע' 333 1) ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 14. אג"ק שלו ח"ד ס"ע רעט ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ב אדר שני).

וקשה להשיבו לחיים — רופא טוב לא יתיימש מהמשימה לנסות ולעוררו, אלא יעשה כל מה שביכלתו כדי לסייע לאותו אדם, גם אם פירוש הדבר הוא להכאיב לאותו אדם לטובתו. אם הדבר נחוץ — הוא יבצע אפילו "טיפול בהלם" ("שאָק טריטמענטס"), אם הוא יודע שהחולה ישוב לחיים באמצעות שיטה זו, וששיטה זו תסייע לאותו אדם. שאלה: מהו ההבדל בין "רבי" ל"רב"?

מענה: רב הוא מי שמלמד את תלמידיו כשהם באים אליו, ומשיב לשאלות כשהן מובאות לפניו. רבי אינו ממתין עד שיבואו אליו; הוא יוצא אל תוך העם ומשתדל להקיצם ולעוררם, ומחפש דרכים ושיטות כדי להביא אליהם את דתם.

שאלה: מהו רבי? (האם כל אחד יכול להיעשות רבי?)

מענה: רבי אינו רואה את עצמו נעלה יותר מחסידיו, אלא שבנשמתו כלול גם חלק מנשמות חסידיו המקושרים אליו. כשחסיד בא אל הרבי בגלל בעי' כלשהי, הוא מבקש למצוא אצל הרבי את חלק נשמתו הכלול בנשמת הרבי ולקשרו עם נשמתו שלו, ועי"ז להיות קשור עם נשמת הרבי; ועי"ז קשר זה מקבל החסיד את חייו ואת צרכיו הגשמיים והרוחניים.

משל למה הדבר דומה — למנורת חשמל המפיקה אור: המנורה עצמה אינה יכולה לייצר אור; אלא שבחלק מרוחק של העיר מוצבת תחנת-כח, והיא המייצרת את הכח החשמלי הנחוץ כדי להפיק אור. יש צורך גם בערוץ שדרכו יוכל הכח לעבור ולהגיע לכל מנורה ומנורה, ובנוסף לכך צריכה להיות במנורה התאמה לכח החשמלי, המאפשרת למנורה לקבל את הכח מתחנת-הכח. ערוץ זה הוא חוט מתכת המחובר לתחנת-הכח ומחובר גם למנורה, וכאשר חיבור זה נפתח ע"י הפעלת המתג — מקבלת המנורה את הכח, ואזי היא פועלת.

והן הן הדברים בענין רבי וחסידים: הרבי הוא "תחנת-הכח" המייצרת את הכח והעוז הדרושים כדי לקיים את המצוות והחובות (רוחניות), וגם משפיעה להם השפעות (גשמיות). הערוץ שדרכו יכול החסיד לקבל צרכים אלו הוא נשמתו, הקשורה בנשמתו של הרבי. וככל שהרבי גדול יותר — כך הוא מפיק אור רב יותר.

תפקידו היחיד של הרבי הוא לספק את הצרכים האמורים, הרוחניים והגשמיים, לחסידיו. אמנם הרבי נדרש גם למלא את תפקידיו הגופניים, אך אין זו מטרתו ואין זה תפקידו האמיתי; אין זה אלא מאחר שנשמתו קשורה בגוף גשמי שאינו יכול להתקיים ללא תפקידים אלה.

אדם הבא אל הרב ומתלונן על כאב ראש, והרב נותן לו תרופת "אֶסְפִּירִין" — ודאי שאין מקום לומר שזהו תפקידו של הרב; וכן הוא בנוגע לרבי, כשהוא מוכרח למלא את תפקידו ההכרחיים של הגוף.

לא כל אחד יכול להיעשות רבי; יש צורך לקבל משהו מלמעלה כדי למלא תפקיד זה. הדבר קל יותר כשרבי מקבל את תפקידו בירושה, כשם שקל יותר לאדם שקיבל כשרון בירושה להגשים ולפתח את כשרונותיו מאשר לאדם שצריך לפתח אותם ללא כשרון קיים שבא לו בירושה.

שאלה: באירופה נהגו החסידים ללכת אל רבותיהם לרגל יום-טוב. מדוע נהגו כך?

מענה: חסיד מוצא אצל רבו את הקשר בינו ובין הקב"ה; הוא מרגיש שבכואו אל רבו נוטל הוא עמו תוספת קדושה בדרכו חזרה.

שאלה: האם לדעת הרבי עשי' חשובה יותר מלימוד? ואם כן — האם אין אנו נאלצים כתוצאה מכך לנהל חיים של אמונה עיוורת?

מענה: כשילד רעב ורוצה לאכול מיד, אין אמו מסבירה לו את כל התהליכים שמיני המזון עוברים עד שיהיו ראויים לאכילה, אלא היא נותנת לו מזון מיד, שהרי המזון הוא שישביע את רבעונו. לאח"ז יכולה היא להתקדם הלאה ולהסביר לילד אודות אפיית הלחם וכו', אם הילד חפץ לדעת זאת.

כשם שאדם זקוק למזון לצורך חייו הגשמיים — כך זקוק הוא למזון לצורך חייו הרוחניים; וגם בענין זה סדר הדברים הוא כאמור.

שאלה: האם אין על האדם לסדר בהגיון את מחשבותיו ולהבין את מעשיו?

מענה: השכל הוא אמצעי כדי לחזק את האמונה. הבנת הדברים בשכל מביאה לכך שהאדם מאמין בתוקף יותר.

שאלה: מהי תכלית החיים?

מענה: להמשיך אור בעולם.

שאלה: ומהי תכלית האור?

מענה: תכלית האור היא כדי להשיג חיים של שלימות והתכללות ("האַרמאָניוּס לייף"). אדם יכול להגיע לשלימות מלאה ("קאָמפּליט האַרמאָני") רק כשהוא מגיע לאמת.

שאלה: איך יודע האדם אם מצא את תכליתו?

מענה: אם יש אור בנפשו, פירוש הדבר שהוא מצא את תכליתו. אדם אינו יכול לחוש את החסר לו. אין אדם מחפש אלא מה שעדיין אינו ברשותו; אילו הי' ברשותו הדבר שחסר לו — לא הי' מחפש.

שאלה: כשחסיד נוסע אל הרבי ליו"ט, ההרגשה היא שחיות מסוימת נעדרת מהבית עם היעדרו. ישנו הבדל אם האדם מקיים את מצוות יו"ט בביתו או שאינו נמצא שם כדי לקיימן.

מענה: חסיד אינו מחויב לעזוב את בני ביתו ולנסוע אל הרבי. ברם, אם אשתו שבעת-רצון מכך שבעלה יוצא לעבודה לשבע-שמונה שעות בכל יום כדי לפרנס את ביתו — כך עליו להיות שבעת-רצון מכך שבעלה יוצא למספר שעות כדי ללמוד וכדי להביא פרנסה רוחנית לחיי שניהם ולחיי בני ביתם.

שאלה: האם תפקידו של רבי דומה לזה של "פסיכולוג"? האם רבי יכול לשמש במקום "פסיכיאטר"?

מענה: כש"פסיכיאטר" משוחח עם מטופל, הוא מתייחס אליו כנושא למחקר. אמנם הוא מעוניין לרפא את המטופל ולסייע לו להסתגל לחיים, אך הגישה שלו היא מתוך מטרה לא רק להשיג את החלמתו של אדם זה, אלא גם לצבור ידיעות אודות אופיים של בני אדם בכלל, לצורך הרחבת ידיעותיו.

רבי מוסר עצמו לחלוטין לאדם הפונה אליו. כשאדם מבקש ממנו פתרון, הרבי אינו מבצע בו מחקר, אלא הוא מעורב יותר רגשית בעניניו של האדם הבא אליו. רק חלק קטן מעבודתו של הרבי דומה לעבודתו של "פסיכולוג", ואין זה תפקידו העיקרי.

יחד עם זאת, במקרה שאדם זקוק ל"אֶסְפִּירִין" לרפואתו, יורה לו הרבי ללכת לבית-המרקחת כדי לקנותו, ולא ינסה להמיר את התרופה בדבר אחר; ובמקרה שהוא זקוק ל"פסיכיאטר" כדי לרפא את מחלתו — הרבי לא ינסה להמיר את ה"פסיכיאטר" הנחוץ לרפואתו באדם אחר.

שאלה: מדוע זקוקים אנו ל"טקסים" ולמצוות? האין הם נטל על האדם?

מענה: כשאדם יוצר דבר-מה, הוא חפץ בטובתו השלימה של הדבר שיצר. הקב"ה הוא תכלית הטוב, ובודאי לא הי' בורא דבר שיהי' לנטל על בני-אדם.

שאלה: האם המדע סותר את הדת?

מענה: המדע אינו יכול לסתור את הדת, והדת אינה יכולה לסתור

את המדע; שכן הדת היא אמת, והמדע מבקש את האמת. יכולה להיות רק אי-הבנה זמנית בין המדע לדת.

שאלה: איך אפשר להסביר בדרך מדעית את קיום הבורא ואת הצורך בדת?

מענה: הבה ניטול לידינו חומש ונפתח אותו. לפנינו מלים רבות. הבה נניח שלא שמעת מעולם על מכונת דפוס ומעולם לא ראית בית-דפוס. האם היית אומר, מחוסר ידיעה אודות אופן יצירתן של המלים, שהן התפתחו מבקבוק דיו שנשפך מעצמו ויצר מלים אלו? האם לא היית אומר שמלים אלו נוצרו במכוון? הרי בהכרח תאמר שהי' כח כלשהו שיצר מלים אלו וסידר אותן בסדר זה. כשם שעיפרון, המכיל ביליוני אטומים, זקוק לחוק ולסדר שישלטו בו כדי להתקיים — כך המלים שבחומש זקוקות לסדר שישלוט בהן כדי שיוכלו להתקיים ולהיות מובנות.²

הרי הסקנו שהחומש נוצר מתוך כוונה ותכלית.

כשהקב"ה נתן את התורה לישראל, התורה ניתנה להם ע"י הקב"ה באופן ישיר, והם קיבלו אותה ממנו באופן ישיר (משה רבינו עלה על הר סיני ועשה את מחצית הדרך, והקב"ה ירד כדי לפגשו). במעמד הר סיני נכחו ששים ריבוא מישראל, ששמעו את דבריו של הקב"ה וקיבלו את התורה, והם מסרו מדור לדור את מה שהי' ידוע להם שהוא אמת. אין זה מסתבר כלל שאב, אם הוא שפוי בדעתו, ימסור לבנו דבר שאינו נכון.

מעולם, במשך כל דברי ימי ישראל, לא היו פחות משישים ריבוא יהודים שומרי מצוות, ושלשלת המסורת לא נקטעה מעולם. מעולם לא הי' הפסק בהתחדשות מתמדת זו של לא פחות משישים ריבוא יהודים שומרי מצוות. בדתות אחרות לא ניתן למצוא שלשלת מסורת בלתי-מקוטעת זו.

שאלה: אם כל האמור לעיל אמת, מהי ההוכחה שדת ישראל היא הדת האמיתית והיחידה?

מענה: תגלית מדעית מקובלת כאמת אם יש די עדויות או הוכחות לנכונותה. ככל שירבו האנשים המסכימים לנכונות תוצאותיו של הניסוי, הדבר מגדיל את התמיכה בתגלית זו. במקרה ששש-מאות אנשים ערכו

(2) ראה חובת הלבבות שער א (שער היחוד) ספ"ו (הובא בספר החקירה להצ"צ כב, ב). וראה גם אג"ק חי"א ע' ז. ועוד.

ניסוי, תוך שימוש באותם הכלים, ומאה אנשים אחרים ערכו אותו ניסוי על אותו בסיס, והתוצאות הראו ששש-מאות האנשים מצהירים על מסקנה מסויימת על בסיס הניסויים שערכו, ומאה האנשים אינם מסכימים עמהם על בסיס הניסויים שערכו הם — אנשים יהיו נכונים להאמין לשש-מאות האנשים יותר מאשר למאת האנשים.

בדת הנצרות ישנם רק שנים-עשר עדים המאשרים את מקורה ואת חשיבותה; לבודהיסטים היו שלשה עדים; למוסלמים הי' רק עד אחד, ומוחמד עצמו הי' חולה-נפש.

לדת ישראל היו ששים ריבוא עדים. על סמך זה ניתן לקבוע שלדת ישראל ישנו המספר הגדול ביותר של עדים, ולכן — המידה הגדולה ביותר של אמת.

שאלה: האם בהר סיני היתה רק מעלת הכמות, או גם מעלת האיכות?

מענה: היתה מידה רבה של איכות. נכחו שם יהודים מכל שטחי החיים, בעלי עיסוקים שונים ומקצועות שונים (נגרים, אופים, מדענים ונהוגי דעות). איזו איכות גדולה יותר ניתן לאסוף במקום אחד?

שאלה: איך אפשר לומר שבנ"י האמינו בהקב"ה באמת, אם מיד לאחר מעמד הר סיני עשו את עגל הזהב?

מענה: עגל הזהב לא ביטא העדר אמונה בה', אלא אמונה באלילים רבים, הכוללת גם א-ל עליון.

שאלה: ישנם אנשים החושבים ש"להיות יהודי טוב" אין פירושו בדוקא לדבוק בקיום כל מצוות התורה. הם סבורים שביכלתם להיות יהודים טובים גם בלי קיום כל המצוות, כמו הנחת תפילין. איך ניתן להסביר להם זאת?

מענה: כשרופא רושם תרופה לחולה, והחולה מסרב ומתעקש שלא ליטול את התרופה — הרופא, אם הוא רופא טוב והגון, לא יוליך את החולה שולל בכך שיאמר לו ליטול במקום התרופה דבר אחר, שלא יפעל את אותה פעולה. במקום זאת הוא יתאמץ להסביר לחולה מדוע עליו ליטול דוקא תרופה זו, ולא ירפה מהחולה עד שימצה את כל האמצעים שבידו כדי לשכנע אותו בכך.